

Т. О. Піроженко, С. О. Ладивір, Л. І. Соловйова,
І. І. Карабаєва, О. Ю. Хартман

КОМПАС

У СВІТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ДОШКІЛЬНИКА

*Навчальний посібник
для дитини старшого дошкільного віку*

Київ – 2016

УДК 373.29(07)
ББК 74.102я7
К 52

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(лист № 7 від 15 липня 2014 року)*

Рецензенти:

Рейпольська Ольга Дмитрівна, завідувач лабораторії
дошкільної освіти та виховання Інституту проблем виховання
НАПН України, кандидат педагогічних наук;
Машовець Марина Олександрівна, заступник директора
з науково-методичної та навчальної роботи педагогічного
інституту Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук.

Авторський колектив:

Піроженко Тамара Олександрівна
Ладивір світлана олексіївна
Соловійова Людмила іванівна
Карабаєва Ірина Іванівна
Хартман Олена Юріївна

Піроженко Т.О.

К 52 **Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника** : навчальний посібник
/ Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, Л.І. Соловійова та ін. – К.: Видавничий Дім
«Слово», 2016. – 56 с.; іл.

ISBN 978-966-194-255-3

Навчальний посібник «Компас» для дитини старшого дошкільного віку (шостий і сьомий рік життя), *присвячений* комплексному здійсненню завдань особистісного розвитку дитини дошкільного віку, *спрямований на* інтеграцію змісту дошкільної освіти, реалізацію програмових завдань з різних освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти, збагачення цілеспрямованої роботи дорослих щодо формування ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку.

Упровадження навчального посібника «Компас» для дитини старшого дошкільного віку допоможе батькам, педагогам, психологам у роботі з розвитку мислення дитини, пам'яті, емоцій, комунікації та її вміння регулювати власну поведінку на основі становлення регулюючої функції ціннісних орієнтацій.

Пропоновані матеріали для роботи з дитиною старшого дошкільного віку відповідають вимогам Базового компонента дошкільної освіти та чинним програмам розвитку, виховання і навчання дітей старшого дошкільного віку, що затверджені Міністерством освіти і науки України. Впровадження навчального посібника «Компас» передбачає можливість його застосування у практиці дошкільної освіти через різні форми її надання (дошкільні навчальні заклади різних типів і форм власності, групи і центри підготовки до школи при загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічний патронат, родинне виховання та інші).

Для дошкільників, батьків, фахівців у галузі дошкільна освіта, науковців в галузі вікової та педагогічної психології, практичних психологів, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів.

ISBN 978-966-194-255-3

УДК 373.29(07)
ББК 74.102я7

© Кол. авторів, 2016,
© Видавничий Дім «Слово», 2016

Пояснювальна записка

Навчальний посібник для дитини старшого дошкільного віку орієнтує увагу дорослих (батьків, педагогів, психологів) на пошук відповідей з актуальної проблеми дошкільної освіти – становлення ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку в сучасному соціокультурному середовищі. Організація взаємодії дорослого з дитиною у виконанні спільних завдань спрямовує їх активність у такий спосіб, який посилює питання свідомого вибору ціннісного ставлення малюка до себе, інших людей, предметного світу. Пропоновані розвивальні дії дорослого з дитиною мають комплексний характер: спрямовують дошкільника на пошук різних позицій під час оцінювання ситуацій, занурюють його у глибину емоційного ставлення до оточення. Тим самим поглиблюється свідомо увага дорослих до забезпечення прояву регулюючої ролі ціннісних орієнтацій в системі життєдіяльності дошкільників.

Автори, науковці лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України послідовно доводять власну позицію про те, що процес становлення ціннісних орієнтацій однозначно непростий та потребує об'єднання зусиль дорослих у процесі їх формування у дитини дошкільного віку. Збереження найвищих цінностей – духовних і моральних, їх переоцінка здійснюються повільно й непросто, але не обернено в бік духовності і гуманітаризації, в бік пошуку системних змін у розвитку особистості дитини. Сприяння, становлення, розвиток, виховання в дитині шляхетної людини шляхом розкриття її особистісних якостей – спільна мета батьків та фахівців дошкільної освіти. Йдеться про облагороджування душі і серця дитини, розвиток і становлення її пізнавальних сил, активного присвоєння знань, умінь і навичок у дещо новому обсязі і форматі: *хотіти* пізнати, *уміти і могли зробити* щось відповідно засвоєним цінностям. Власне цей процес демонструє здатність дитини привласнювати соціально значимі вічні цінності, якими є щастя, краса, добро.

Специфіка побудови посібника «Компас» відображає вікові особливості дітей дошкільного віку. В матеріал посібника включено ціннісні орієнтації, зміст яких визначається за двома класами: цінності-блага та цінності-регламенти, які регулюють сфери існування людини у просторі «людина – людина», «людина – природа», «людина – техніка», «людина – мистецтво». Термінальні (цінності-блага), відповідають потребам суб'єкта (дитини). Серед таких вічних на всі часи цінностей головними виступають – родина, щастя, здоров'я, дружба, краса природи, краса мистецтва, краса техніки, зовнішня краса, творчість. Інструментальні (цінності-регламенти) відповідають регламентуючим орієнтирам суб'єкта щодо задоволення потреб в його практичній життєдіяльності та виконують функцію інструментальних засобів щодо досягнення термінальних цінностей.

До них належать цінності співпереживання, самостійності, допитливості, цілеспрямованості, впевненості, сміливості, наполегливості. Без інструментальних цінностей ми не можемо досягнути цінності-блага. В науково обгрунтованому виборі ціннісних орієнтацій дітей дошкільного віку ми зупинились на цінностях, орієнтуючись на які, людина здійснює пошук та набуття смислу свого життя, а цей аспект є найважливішим на етапі їх становлення. Відображення цінностей в різних сферах існування людини в соціумі, оточуючому світі природи, техніки, мистецтва вказує на комплексний характер змістовного наповнення навчального посібника «Компас». В кожній з цих сфер має місце оцінювальна діяльність малюка та привласнення цінностей, що виконують регламентуючі орієнтири у вияві власної активності дитини в різних видах діяльності і в такий спосіб характеризують прийняття дитиною моральних, етичних, естетичних норм та ідеалів, сформованість особистісних якостей.

З цих позицій пропонувані науковцями виважені рекомендації та розвивальні завдання, які представлені у навчальному посібнику «Компас» відображають сучасні орієнтири освіти, побудовані на компетентнісному підході до організації навчання та виховання дітей. Навіть сама назва посібника «КОМПАС» спрямовує увагу до ключового терміну дошкільної освіти – «компетентність» та прагнення до отримання її кінцевого результату – «аса» дошкільної освіти – різнобічно розвиненої особистості дитини дошкільного віку. І як компас завжди дозволяє зорієнтуватися у виборі необхідного напрямку, який спрямовує активність дитини у спілкуванні та різних видах діяльності, компетентність виступає ключовим психічним досягненням людини, характеризує її цінності. Виходячи з цих базових позицій ми пропонуємо різноспрямований навчальний посібник, в якому навчальні та виховні завдання орієнтують дорослих на підвищення соціально значущої активності дитини, яка проявляється в різних видах діяльності. Дитину можна вважати компетентною, коли вона обізнана, розуміє, вміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює. Останні з вказаних проявів компетентності є найбільш уразливими й потребують психологічно виваженої та обгрунтованої позиції дорослих щодо бережного їх формування.

Комплексна спрямованість розвивальних завдань збагачує практичні зусилля батьків, педагогів, психологів на формування комплексної характеристики дитинства – формування «дошкільної зрілості», яка передбачає здатність дитини проявляти особистісну активність в усіх специфічно дитячих видах діяльності – *ігровій, пізнавальній, художньо-образній* (малювання, ліплення, аплікація, конструювання, спів, слухання музики, хореографічні рухи, танці, інсценізація) як на репродуктивному (за зразком), так і на творчому рівнях. В такий спосіб усі завдання для дітей збагачують змістовні напрямки

освітньої роботи, які представлено у державних освітніх програмах, сприяють становленню різнобічно розвиненої особистості дитини дошкільного віку.

Організаційна процедура взаємодії дитини з дорослим на матеріалі посібника «Компас» відображає вікову специфіку пізнавальної діяльності дошкільника. Відповідно до ціннісних характеристик дітям пропонуються для аналізу сюжетні картинки, близькі досвіду дитини, зміст кожної з них відображає ситуацію взаємодії людини з оточенням, в якій і розкривається відповідна цінність. Спрямованість рекомендацій навчального посібника передбачає трансляцію інформації та завдань до дитини через дорослого, спільне опрацювання розвивально-навчального матеріалу шляхом читання/слухання, обговорення, відповідей на запитання, виконання завдань за малюнками, схемами, самостійно визначеними для спільної діяльності з однолітками й дорослими.

Посібник має чітку вікову адресацію та освітню мету: спрямований на інтеграцію змісту дошкільної освіти, реалізацію програмових завдань з різних освітніх ліній, збагаченню цілеспрямованої роботи дорослих щодо формування ціннісних орієнтацій дитини дошкільного віку.

Він призначений для дошкільників, батьків, фахівців у галузі дошкільна освіта, науковців в галузі вікової та педагогічної психології, практичних психологів, викладачів, докторантів, аспірантів.

Матеріали посібника «Компас» узгоджуються з вимогами Базового компонента дошкільної освіти щодо формування життєвих компетенцій за відповідними освітніми лініями, забезпечують реалізацію чинних комплексних освітніх програм і надають право визначити посібник як комбінований, або різноспрямований.

Навчальний посібник для дитини старшого дошкільного віку «Компас» передбачає можливість його застосування у практиці дошкільної освіти через різні форми її надання (дошкільні навчальні заклади різних типів і форм власності, групи і центри підготовки до школи при загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах, соціально-педагогічний патронат, родинне виховання та інші).

В цілому, ми сподіваємось, що навчальний посібник «Компас» сприятиме цілісному і різнобічному (пізнавальному, мовленнєвому, соціально-моральному, емоційно-ціннісному, художньо-естетичному, креативному) розвитку дітей та передбачає можливість творчого варіювання змісту з урахуванням потенціалу різних категорій дорослих користувачів, вікових та індивідуальних особливостей розвитку дітей.

Керівник творчої групи авторів навчального посібника «Компас» для дитини старшого дошкільного віку, завідувач лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, доктор психологічних наук, професор
Піроженко Тамара Олександрівна.

СІМ'Я

Найголовніша функція сім'ї – виховна.

Спосіб життя сім'ї дитина сприймає і засвоює як норму.

Лише в сім'ї дитина може отримати стільки любові, скільки вона потребує.

Ніхто не може замінити дитині батьків.

- ❖ Розглянь картинку.
- ❖ Що тут відбувається?
- ❖ Що підтверджує твою думку?
- ❖ Розкажи, чим зайнятий кожен.
- ❖ Який у кожного настрій? Як він себе почуває?
- ❖ Художник назвав цю картину «Щаслива сім'я».
- ❖ Як ти думаєш, чому?
- ❖ Розкажи про улюблені справи своєї сім'ї.
- ❖ Як ви піклуєтесь один про одного?

Сім'я – це батьки і діти. Якщо пригадати всіх братів, сестер, бабусь, дідусів, тітоньок та інших родичів – то вже мова йде про родину (родовід). Для кожного важливо мати сім'ю, адже коли є сім'я, людина почувається захищеною, потрібною, має місце, де її завжди чекають і люблять. У сім'ї всі піклуються один про одного, підтримують і допомагають. (У сім'ї всі мають піклуватися один про одного).

СІМ'Я

❖ Запам'ятай приклади народної мудрості! Спробуй пояснити чому так говорять та чому вчить нас мудрість, яка живе у прислів'ях, казках, віршах.

Нащо й клад, коли у сім'ї лад.

Сім'я міцна – горе плаче!

Як мати рідненька, то й сорочка біленька.

Біля рідної матки добре дитятку.

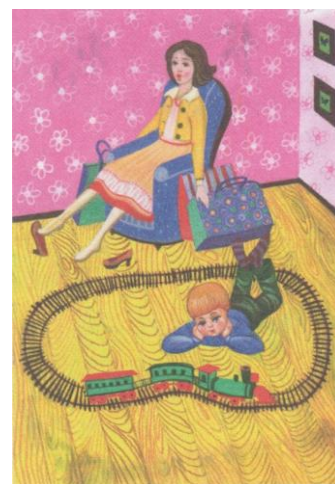
Вся сім'я вмісті – так і душа на місці.

У дитини заболить пальчик, а у матері серце.

Шануй батька й неньку – буде тобі скрізь гладенько.

- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Як ти думаєш, як почувається мама?
- ❖ Що про це свідчить?
- ❖ Як ти зустрічаєш свою маму (тата), коли вони приходять з роботи?
- ❖ Що ти можеш зробити для того, щоб рідні тобі люди посміхалися, були щасливими?

- ❖ Розпитай рідних про їх улюблені ігри з дитинства.

І сьогодні популярними іграми залишаються: «Піжмурки», «Каблучка», «Світлофор», «Подоряночка», «А ми просо сіяли...» (див. Додаток А).

Пограйте разом.

Сім'я – одиниця суспільна, соціальна, психологічна та педагогічна. Являє собою малу групу, утворену на основі взаємної поваги, любові та бажання піклуватися. Складається з подружжя (чоловіка і дружини) та їх дітей (власних чи всиновлених). Має низку параметрів, які її характеризують: склад (повна, неповна, бездітна, багатодітна та ін.); вік (молодята, молода, середнього подружнього віку та ін.); домінування (латеральна, матеріальна, еквілітарна); відносини (повага, розуміння, підтримка, ігнорування та ін.) тощо. Єдність і міцність сім'ї забезпечується взаємною підтримкою, взаєморозумінням, емоційною прихильністю. Нормою існування дорослої людини є приналежність до сім'ї. (У кожної людини має бути сім'я).

ЩАСТЯ

*Щастя поряд не помічають
(щастя помічають, коли втрачають).*

*Не потрібно чекати щастя
– потрібно бути щасливим.*

Хочеш бути щасливим – будь ним!

(Козьма Прутков)

- ❖ Поглянь на картинку.
- ❖ Який настрій вона викликає в тебе?
- ❖ Коли ти буваєш щасливим(-ою)?
- ❖ Що ти відчуваєш, коли щасливий(а)?
- ❖ З ким тобі хочеться поділитися своїм щастям?
- ❖ Як зробити щасливими своїх рідних (маму, тата, бабусю, дідуся, братика, сестричку)?

Щастя – це коли людина всім задоволена, у неї піднесений настрій, вона радіє життю. На душі – тепло і хочеться зробити щасливим того, хто знаходиться поряд (поділитися радістю). Щастя не завжди означає веселощі. Людина (дитина) може бути щасливою, коли відчуває, що в неї все гаразд, найдорожчі люди поряд, усі здорові, все вдається і немає причин сумувати. Щастя – це коли мрії здійснюються!

ЩАСТЯ

Всякий свого щастя коваль.

Справжнє щастя завжди попереду.

Хто рано встає, тому щастя є.

Не родись в платтячку, а родись в щастячку.

Не родись багатий та вродливий, а родись при долі і щасливий.

Не кожна Настя має однакове щастя.

Хто чужому щастю заздрить, той свого не побачить.

- ❖ Розглянь картинку.
- ❖ Як ти думаєш, який настрій у дівчинки, у хлопчика?
- ❖ Що про це свідчить?
- ❖ Чи щасливі вони?
- ❖ Чому дівчинка і хлопчик щасливі?
- ❖ Коли щасливі у твоїй сім'ї (мама, тато, ти сам(-а))?
- ❖ Коли щасливі твої друзі?

ЩАСТЯ

Проблемна ситуація «Подарунок»

Наталочка прийшла до Маринки на День народження. Їй дуже не хотілося дарувати ведмедика, якого вони з мамою купили для подарунка. Розкажи, що відбулося далі...Що б ти порадив(-ла) Наталочці?

- ❖ А чи знаєш ти, що є такі слова, які покращують настрій і роблять людину щасливою.
- ❖ Як ти думаєш, що це за слова?
- ❖ Назви лагідні слова, які ти знаєш?

Пограйте разом в гру «Коло лагідних імен». Пригадайте якомога більше лагідних форм імен учасників гри. Називайте імена по черзі. Виграє той, хто останнім скаже лагідне ім'я.

Щастя – це спосіб сприйняття дійсності, який визначається ставленням людини до того, що відбувається з нею і навкруги. Це відчуття повноти і задоволеності життям. Для кожної людини щастя визначається по-своєму:

- коли тебе сприймають оточуючі таким, який ти є і не намагаються переробити (виправити);
- займатися улюбленою справою і отримувати гідне матеріальне заохочення;
- коли ти не самотній і поряд є друзі, кохана людина;
- коли ти і усі твої близькі здорові;
- коли людина здатна бачити (помічати зміни) красу у буденних речах.

Вважається, що щастя дуже короткотривале (миттєве), однак, щасливою може бути лише людина, яка хоче бути такою і докладає до цього зусиль: не скаржиться на життя не зневіряється; протистоїть життєвим труднощам; бере на себе відповідальність за те, що з нею відбувається (не перекладає відповідальність за своє життя на інших); прагне робити добрі справи (не шкодить собі і оточуючим).

ЗДОРОВ'Я

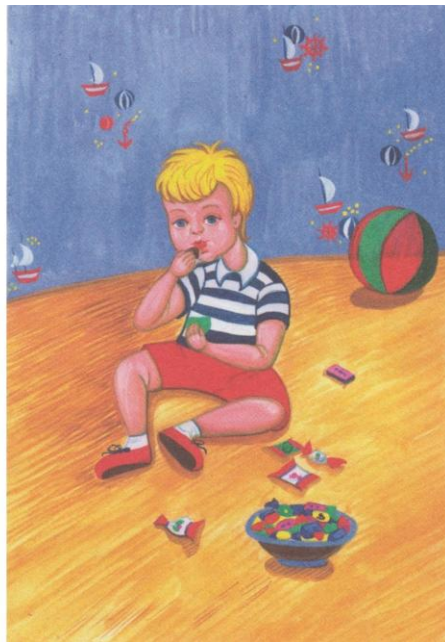
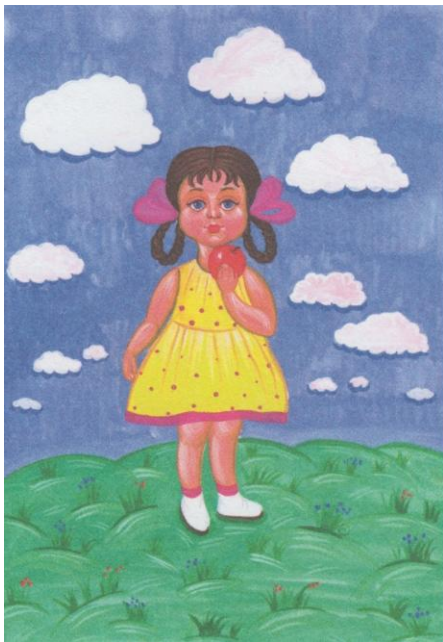
Найбільше щастя в житті – здоров'я.

Без здоров'я немає щастя.

Здоровому все здорово.

**Їж – не переїдайся, пий – не перепивайся, говори – не переговорюйся,
то будеш здоров.**

Якщо хочеш здоров'я мати, треба рано вставати.

- ❖ Розглянь, що зображено на картинках.
- ❖ Чи стикався(-лася) ти в своєму житті з такими ситуаціями?
- ❖ Послухай початок речення і закінчи його.
- ❖ Дівчинка буде здоровою, тому що...
- ❖ Хлопчик може захворіти, тому що...
- ❖ Для чого необхідні знання про продукти харчування?

Здоров'я – це не просто відсутність хвороби. Це такий стан, при якому людина відчуває повноту життєвих сил, внутрішню енергію, коли вона хоче і може багато чого зробити корисного.

- ❖ Пригадай, що ти їси кожен день. Що можна сказати про цю їжу: вона корисна чи шкідлива?
- ❖ Є така народна мудрість «Здоров'я треба вміти берегти». Як ти гадаєш про що саме йде мова?

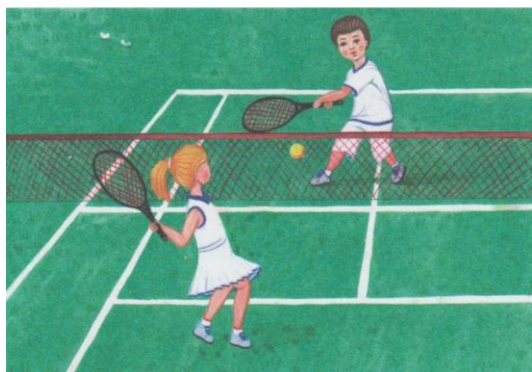
ЗДОРОВ'Я

Мама, тато, я – здорова сім'я.

Сонце, повітря, вода – наші друзі.

- ❖ Здоровому – все здорово. Чому так стверджують люди?
- ❖ Яку людину можна назвати здоровою?
- ❖ Що і як допомагає здоров'ю? Коли ти разом з батьками будеш у продуктовому магазині, пошукай товари, що допомагають людині бути здоровою.
 - ✓ здорова їжа (морква, яблуко, вітаміни, капуста, лимон);
 - ✓ чистота тіла /гігієна/ (гребінець, зубна щітка, мило, вологі серветки);
 - ✓ чистота приміщення (пилосмок, швабра, відро, миючий засіб);
 - ✓ загартування;
 - ✓ спорт (види спорту);
- ❖ Що ти робиш для того, щоб бути здоровим і зміцнювати своє здоров'я?

Дитина здорова, коли вона має чудовий настрій, хороший сон, гарний апетит, рухається, грається, діє, творить.

ЗДОРОВ'Я

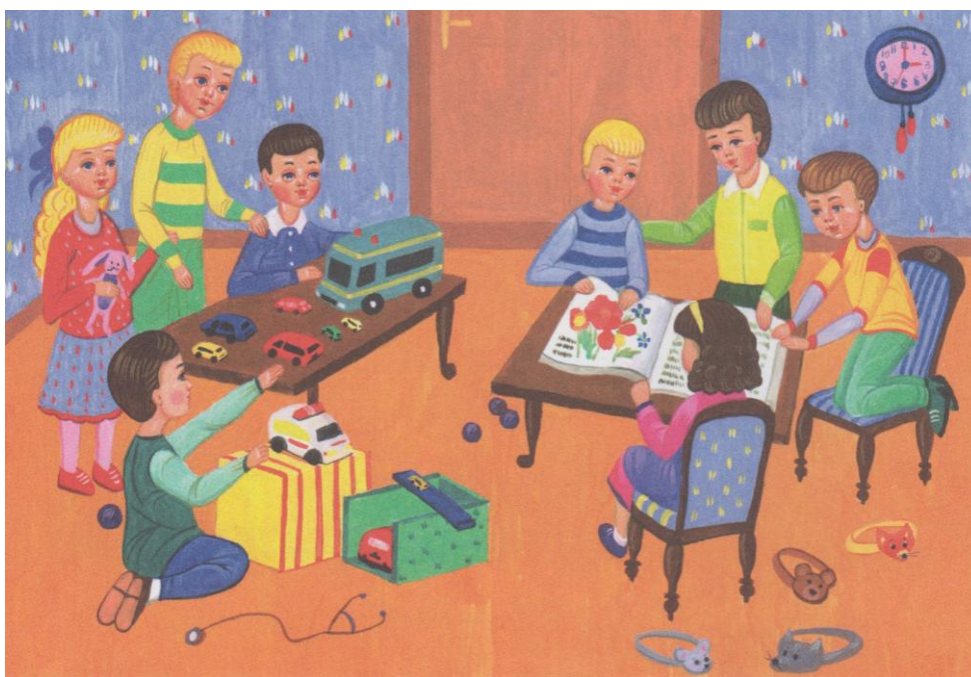
- ❖ «Знаю, умію, люблю, хочу навчитися». – про які види спорту ти можеш так сказати?
- ❖ Поясни, чому ти обираєш саме їх.

- ❖ Розглянь як на картинці діти грають у «Хустинку».
- ❖ Пограйте разом у цю гру.
- ❖ Якщо ти будеш грати вперше, постарайся за картинками відтворити її зміст та правила. Перевір їх разом із дорослим.

ДРУЖБА

Друга за гроші не купиш.
Друзі пізнаються в біді.
Дружба – велика сила.
Людина без друзів – що дерево без коріння.
Дружби дружбою шукають.
Міцну дружбу і вогонь не спопелить.

❖ Що
тут

відбувається?

- ❖ Назви цю ситуацію.
- ❖ Що ти тут побачив (-ла) такого, що підтверджує твою думку?
- ❖ Які дії дітей створюють дружній настрій?
- ❖ А у тебе є друзі?
- ❖ Як ви граєтесь?

ДРУЖБА

Проблемна ситуація

- ❖ Чи бувало в тебе так, що під час гри з друзями між вами виникали непорозуміння: не змогли домовитися, хто ким буде, не поділили іграшки, когось не прийняли до гри та інше.
- ❖ Як ви разом вирішували такі ситуації?
- ❖ Що робити, коли друг не хоче з тобою гратися?
- ❖ Що сказати другу, коли ти не хочеш з ним гратися?
- ❖ Що робити, коли посварився з другом?
- ❖ Як помиритися з другом?
- ❖ Послухай мирилки. Вивчи ту, яка тобі сподобалася.

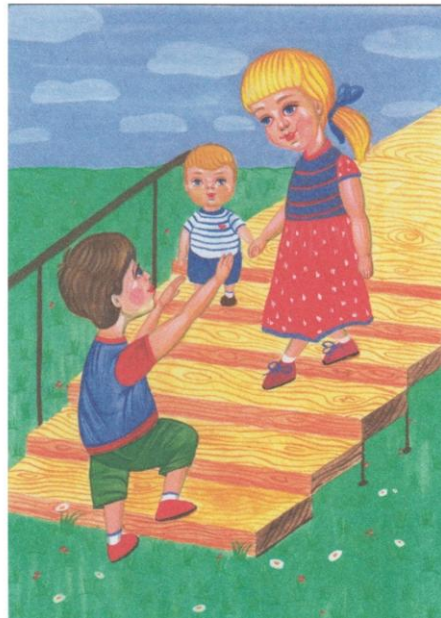
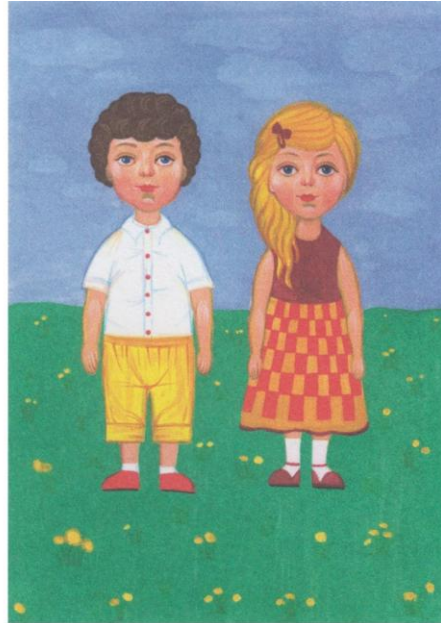
Дві подружечки зажурилися,
Дві подружечки посварилися,
Тобі яблучко, мені грушечка –
Не сварімося, моя душечка.
Тобі яблучко, мені зернятко,
Не сварімося, моє серденько.

Битися – не билися,
Трохи посварилися,
Потім посміялися,
Друзями zostалися.

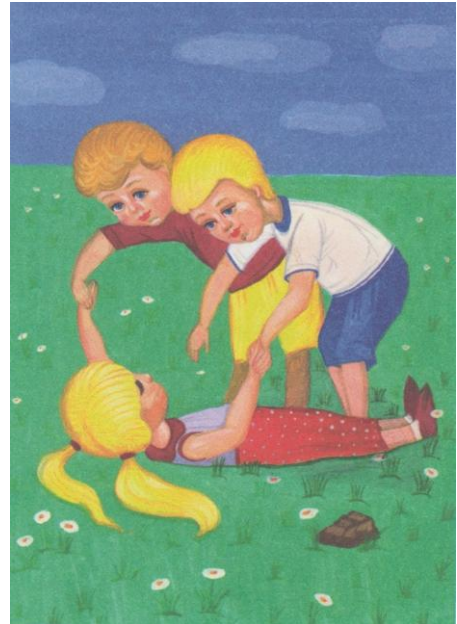
Мирилка летіла,
На плече сіла,
Сказала тихенько:
«Миріться швиденько».

ДРУЖБА

Дружба – це відносини двох і більше людей, які ґрунтуються на взаємній симпатії, довірі, взаємодопомозі, терпінні, спільних інтересах.

ДРУЖБА

- ❖ Знайди на картинці дітей, з якими ти хотів (-ла) би (б) дружити.
- ❖ Поясни, чому ти вибрав (-ла) цих дітей, як друзів.

Дружба – особливі стосунки між людьми, які виникають на основі спорідненості їх поглядів, спільної діяльності чи інтересів. Характеризуються теплотою, емпатією, прагненням підтримати і допомогти. Дружба надає можливість людині відчувати власну затребуваність корисність. Наявність в житті людини друзів додає наснаги, впевненості, захищає від самотності. Дружба перевіряється часом та життєвими ситуаціями (випробуваннями). Іноді друзі бувають ближче ніж родичі.

Слід розрізняти дружбу і товариські відносини, які є менш емоційно забарвленими та більш поверховими (просто ввічливими, приємними, без зайвого напруження. Наприклад, колеги, сусіди, знайомі...)

- ❖ Назви ігри, в які ти найбільше любила гратися зі своїми друзями.
- ❖ Поясни, чому тобі подобаються саме вони?
- ❖ Давай пограємо разом. Навчи мене однієї з них.

СПІВПЕРЕЖИВАННЯ

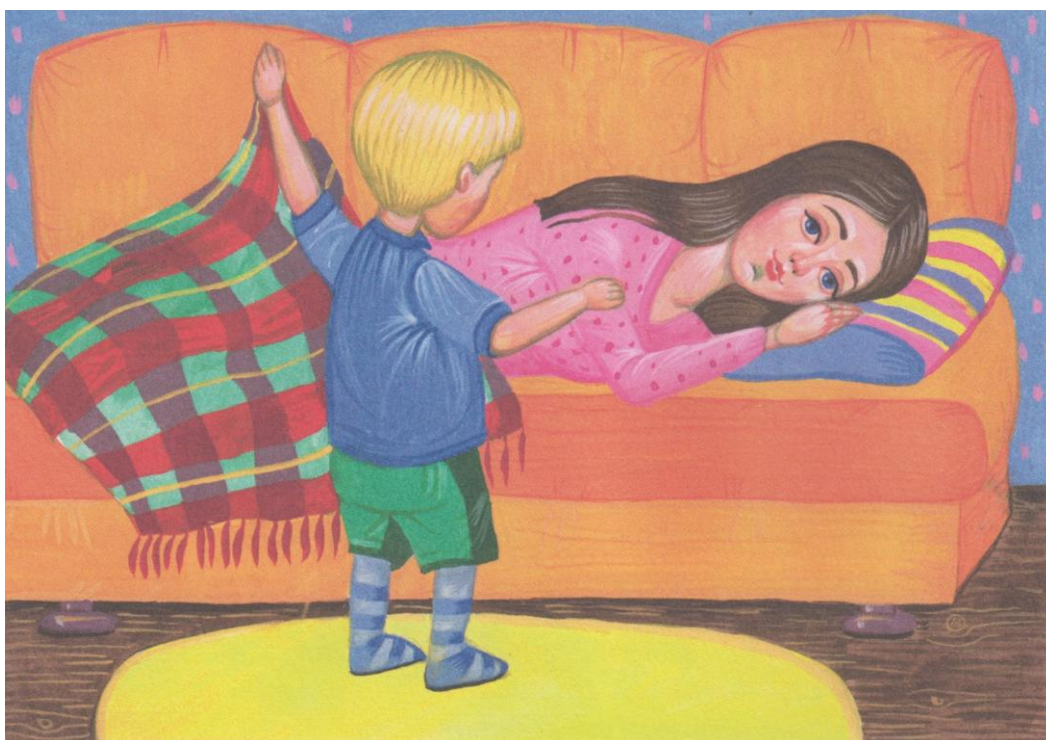
Світ не без добрих людей.

Доброму скрізь добре.

Добре діло живить душу й тіло.

Погано тому, хто добра не творить нікому.

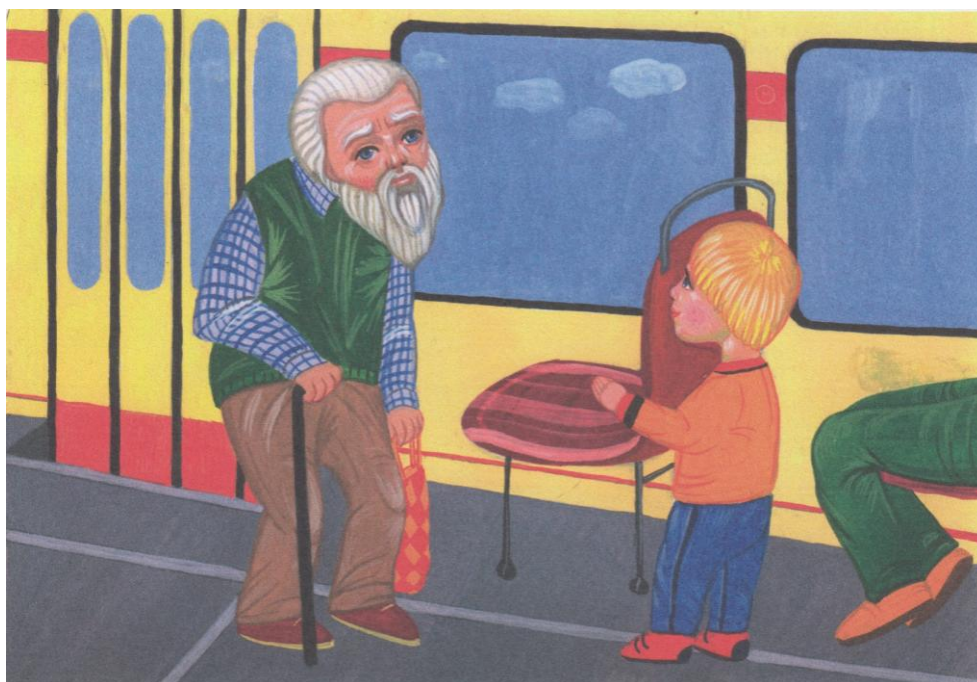
Поводься з іншими так, як хочеш, щоб поводитися з тобою.

- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Чому хлопчик так зробив?
- ❖ Чому можна стверджувати, що хлопчик співпереживає?
- ❖ Що хлопчик хотів виразити? Що він при цьому відчуває?

- ❖ Закінчи фразу, яку я починатиму.
- ❖ Було б добре...
- ❖ Я дуже намагатимусь...
- ❖ Виявляється, зовсім не важко...
- ❖ Я дуже хочу для своїх батьків...
- ❖ Я впевнений (-а), що можу...
- ❖ Я обов'язково навчуся...

СПІВПЕРЕЖИВАННЯ

Етична задача

- ❖ Дідусь увійшов у трамвай.
- ❖ Розкажи, що буде далі...

Співпереживання – співчутливе ставлення до інших (людей, тварин, природи), готовність їм допомогти.

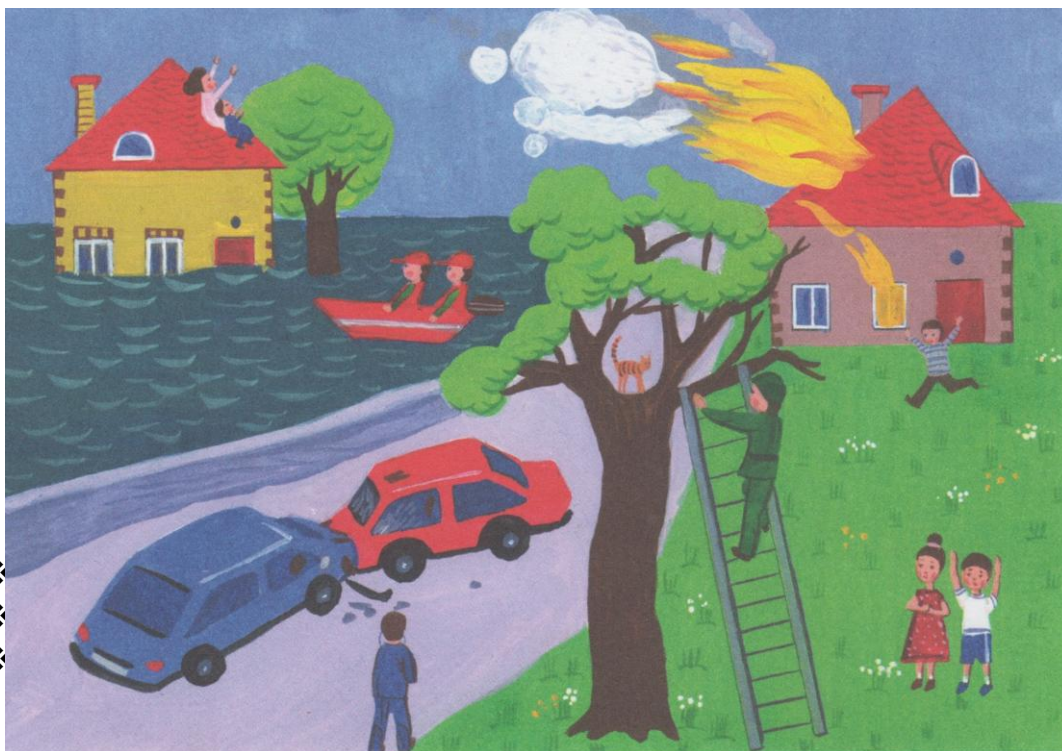
Милосердя і доброта – два крила, на яких тримається людство. Ще з давньоруських часів благодійність була в традиціях нашого народу. Доброта і чуйність, співпереживання і щиросердечність. Уміння розділити чужий біль, вчасно підтримати у важку хвилину, розрадити в горі й біді – це в характері українського народу.

- ❖ Знайди реальні приклади з життя, які підтверджують цю думку.

СПІВПЕРЕЖИВАННЯ

Проблемна ситуація

Марійка і Петрик гуляли на подвір'ї. Раптом почули перелякане м'явкотіння. Як вони вирішили цю ситуацію?

- ❖ Уважно роздивись малюнок.
- ❖ Які небезпечні ситуації можуть відбутися у житті?
- ❖ Хто і як потребує допомоги в різних обставинах життя?
- ❖ Пригадай, в який спосіб підтримують тебе близькі люди з приводу невдачі, в ситуаціях успіху та радощів?
- ❖ Хто очікує твоєї підтримки та співпереживання? В яких ситуаціях та в який спосіб ти проявляєш своє співпереживання до інших людей?

СПІВПЕРЕЖИВАННЯ

Співпереживання – уподібнення емоційного стану суб'єкта до стану іншого суб'єкта або соціальної групи; при цьому в індивідуальній свідомості суб'єкта відбувається ставлення до іншої людини (соціальної групи) до подій, які відбуваються з нею.

Співпереживання можуть виникати неусвідомлювано, мимовільно, під впливом емоційного зараження іншими людьми, які відчують ті чи інші емоції (радість, страх).

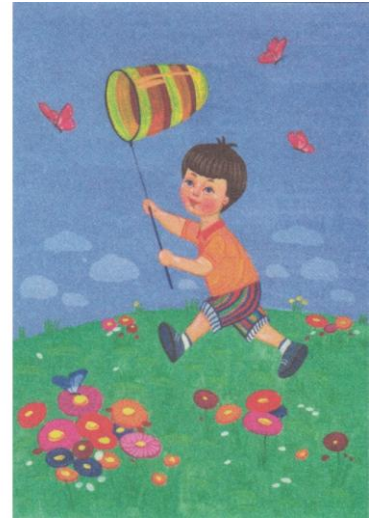
Співпереживання можуть існувати в індивідуальній свідомості суб'єкта та характеризують відповідний рівень міжособистісних відносин, опосередкованих спільною діяльністю, загальними цілями, нормами і цінностями соціальної групи (радість у зв'язку з успіхом. Співчуття з приводу невдачі).

В основі співпереживання лежить емоційна ідентифікація, коли індивід ставить себе на місце іншого. (Сучасний тлумачний психологічний словник).

Виконуючи різнопланові ролі дитина навчається ставати на місце іншої людини та відчувати її емоції, щоб розвивати зазначені якості пограйте разом з дітьми у такі дидактичні ігри: «Море хвилюється», «Каблучка», «Я садівником народився» ...(див. Додаток А, Б).

КРАСА ПРИРОДИ

Природа – це нерукотворний оточуючий світ: живий і неживий. Красу природи утворює (складає) все різноманіття рослин (квітів, кущів, дерев), тварин, комах. Неповторними у своїй красі є річки, озера, моря і океани, а також всі їх мешканці. Доповнюють картину краси природи різні куточки нашої планети – лани, плато, гори, пустелі, водоспади, вулкани, льодовики та ін. Важливо навчитися бачити в природі красу – неповторність і унікальність кожного її представника, берегти їх.

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Поміркуй, чи правильно чинять діти?
- ❖ Навчи їх поводитися інакше.
- ❖ Нікому не дозволяй бути руйнівником.

Природа є Великим Учителем. Для дитини – це найдоступніша і найпривабливіша царина пізнання світу.

Краса природи – унікальність і неповторність флори і фауни, милування (спостереження) якими викликають почуття естетичного задоволення. Багатство Світу живої і неживої природи прикрашає життя людини. Природа створює (забезпечує) умови для існування людства. Почуття та розуміння краси природи є фактором становлення екологічної свідомості.

Людині слід прагнути до гармонійної взаємодії з природою. Слід пам'ятати, що ВЗАЄМОдія не може бути ОДНОсторонньою.

КРАСА ПРИРОДИ

Етична задача

- ❖ Якщо не піклуватися про рослини, то...
- ❖ Якщо не піклуватися про тварин, то...

- ❖ Знайди, кому ти можеш допомогти в природі.
- ❖ Як (чим) ти можеш зберегти природу?

Пограйте разом у гру «Я садівником народився», «Квіточка»...

Її опис дивіться у Додатку Б, В.

КРАСА МИСТЕЦТВА

Мистецтво – це одна з форм суспільної свідомості, специфіка якої полягає у пізнанні і відображенні дійсності в конкретно-чуттєвих образах. Є особливим видом людської діяльності. Існує в різних іпостасях: література, художні твори, музика, театр, кінематограф, хореографія та інші. Усі вони мають різні жанри, стилі, напрями. Далеко не всі твори (вироби) стають мистецьким надбанням.

Краса мистецтва формує естетичний смак, дозволяє більш повно/глибше зрозуміти сутність одвічних цінностей – добра, зла, справедливості, краси, гармонії. Дозволяє побачити неповторність та самотність людського життя різних народів у різні епохи.

- ❖ Що тут відбувається?
- ❖ Що підтверджує твою думку?
- ❖ Що ще необхідно зробити разом?

Для проведення вистави треба ретельно готуватися, а саме:

- підготувати виставу (продумати костюми для кожної ролі, вивчити текст, пісні, таночки);
- запросити глядачів(батьків, друзів);
- прикрасити залу.

- ❖ Як ти гадаєш, діти самі впораються із цим завданням?
- ❖ Кого і як залучити до підготовки вистави?
- ❖ Уяви, що ти актор(-ка) чи співак(-чка), чи танцюрист(-ка).
- ❖ Організуй свій виступ на сімейному святі.

КРАСА МИСТЕЦТВА

Мистецтво – це відображення оточуючої дійсності в малюнку, предметі, скульптурі, пісні, танці, фільмі, вірші, оповіданні. Відповідно до цього виділяють різні види мистецтва: образотворче, прикладне, музичне, танцювальне, пісенне, кінематографічне, мистецтво художнього слова та інші. Ти так само можеш навчитися створювати мистецькі твори. Давай поміркуємо разом з якими видами мистецтва ми вже зустрічались. Існує образотворче, музичне, танцювальне, театральне, літературне мистецтво.

- ❖ Який вид мистецтва приваблює тебе найбільше? Поясни чому.
- ❖ Як ти гадаєш, що спільного у всіх митців? Склади словесний портрет справжнього Творця. Чим ти схожий на нього?
- ❖ Назви музеї вашого міста (села), які присвячено мистецтву та творчості відомих яскравих людей – митців рідної землі ?
- ❖ Організуйте екскурсії до музеїв вашого краю?
- ❖ Організуйте виставку художніх творів, які ви зробили у сім'ї або з друзями.

Обговоріть з дітьми, чому так стверджують? Чи погоджуєшся ти з такою думкою?

Всьому потрібно вчитися. Мистецтво - не виняток (Б. Брехт).

Науку може всякий вивчити - один з великою, інший з меншою працею. Але від мистецтва отримує кожен стільки, скільки він сам в змозі дати (А. Шопенгауер).

Справжні безсмертні твори мистецтва залишаються доступними і доставляють насолоду всім часам і народам (Г. Гегель).

Якщо наука є пам'ять розуму, то мистецтво є пам'ять почуття (В. Солоухін).

Мистецтво - вираження найглибших думок найпростішим способом (А. Ейнштейн).

Мистецтво вимагає знань (Б. Брехт).

КРАСА ТЕХНІКИ

- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Розкажи, що тут відбувається.
- ❖ На цій виставці представлена різноманітна техніка.

Техніка – це спеціально створені людиною машини, які їй скрізь допомагають: вдома, на роботі, під час навчання, відпочинку, лікування, пересування. Техніка полегшує працю, дозволяє економити час, передає, обробляє інформацію.

- ❖ Об'єднай усю техніку в групи і назви їх.

Техніка допомагає людям різних професій.

- ❖ Пригадай, праця людей яких професій вже відома тобі?
- ❖ Де ти зустрічав людей різних професій? (стоматолог, вчитель, кухар, пожежник, поліціант, водій, прибиральниця, співак, програміст, касир у магазині тощо).
- ❖ Яка техніка допомагає людям різних професій?
- ❖ Продовжи речення:
 - стоматологу допомагає (що? слова-назви предметів)
 - Він ... (що робить? слова-назви дій з предметами)

КРАСА ТЕХНІКИ

- ❖ Поспостерігай, як працює різна техніка (на вулиці, вдома).
- ❖ Розкажи, як саме вона допомагає людям.

Техніка об'єднує різні пристрої, прилади (приладдя), механізми, електроніку, машини, транспорт, тренажери, роботів тощо. Це побутова, обчислювальна, медична, сільгосптехніка, засоби зв'язку, авто-, мото-, вело-транспорт, повітряний, водний, наземний, підземний транспорт, машини спецпризначення, військова техніка, будівельні машини та ін.

Основне призначення техніки – допомога людині в різних сферах життєдіяльності (навчання, здоров'я – загартування та лікування, комунікація, розваги, пересування), забезпечення захисту. Техніка надає можливість полегшувати працю, економити час, передавати, обробляти інформацію.

- ❖ Закінчи речення:
 - Коли виросту, я буду...
 - Мені буде допомагати така техніка...
 - Найкраща техніка – помічник у нашій сім'ї – це...
 - Найцікавіший прилад у домі – це...
 - Дорослі не люблять, коли...
 - Одного разу мене сварили за...
 - Мені не подобається, коли...
 - Моя найулюбленіша справа з технікою вдома – це...
 - Краса техніки в тому, що вона...
 - Я вмю користуватись ...

Організуй різні ігри: «Пожежне депо», «Швидка допомога» чи «Ляльковий дім». Яка іграшкова техніка може допомогти тобі в цих іграх?

- ❖ Спробуй уявити, як розвиваються події твоїх ігор далі. Як зможуть збагатити твої ігри технічні іграшки?
- ❖ Чи однаковий сенс в словах «іграшкова техніка» та «технічна іграшка»?
- ❖ Як працюють технічні іграшки?

ЗОВНІШНЯ КРАСА

Знайди підтвердження та пояснення наступним твердженням людей про зовнішню красу. Чи погоджуєшся ти з такою думкою?

- ❖ Краса врятує світ (Ф. Достоевський).
- ❖ Сила та розум – краса людини.
- ❖ З обличчя води не пити.
- ❖ Не краса красить, а розум.
- ❖ Хоч не красивий, аби щасливий.
- ❖ Прибери свиню хоч в золото, вона все одно в хлів піде.

- ❖ Допоможи дівчинці підібрати красивий одяг для ляльки.
- ❖ За якими ознаками ти будеш обирати (колір, розмір, мода)?
- ❖ Що потрібно для того, щоб придбати цей одяг?

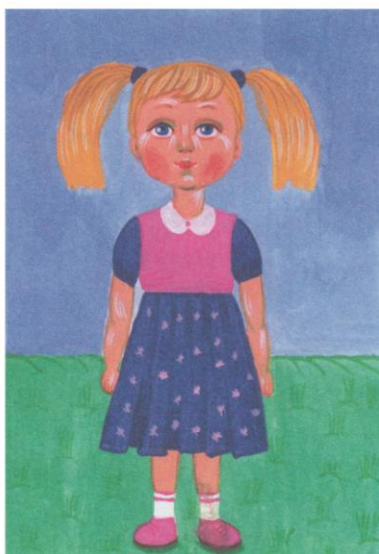
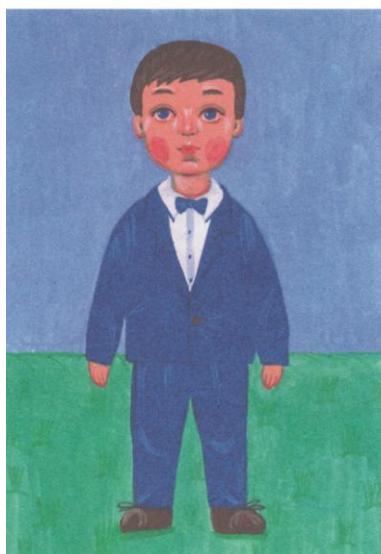
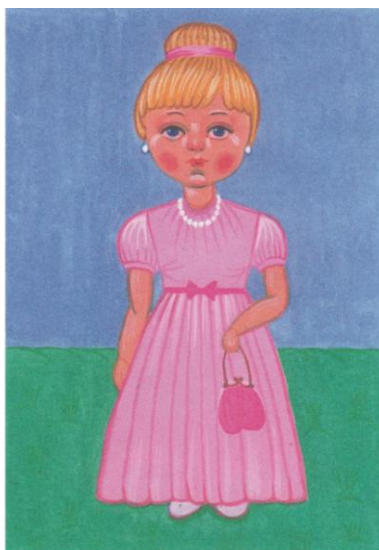
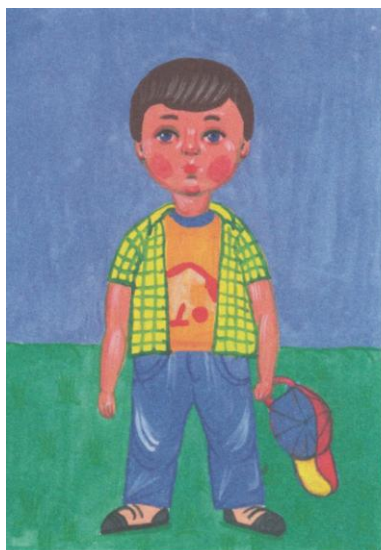
ЗОВНІШНЯ КРАСА

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Чому цих дівчаток називають нечепурами?
- ❖ Навчи їх чинити інакше.

- ❖ Продовжи речення
 - Якщо не турбуватися про свій зовнішній вигляд, то...
 - Для того щоб гарно виглядати, необхідно...
 - Людина красива, коли...
 - Люди чепуряться для того, щоб...

ЗОВНІШНЯ КРАСА

- ❖ Тобі подобається, як виглядають ці діти?
- ❖ Хто сподобався найбільше?
- ❖ Цих дітей можна назвати красивими? Поясни, чому?
- ❖ Красивий хлопчик – це...
- ❖ Красива дівчинка – це...

ЗОВНІШНЯ КРАСА

Зовнішня краса – це те, як людина виглядає. Красива людина завжди гарно, зі смаком, охайно вдягнена, має красиву зачіску, чисті зуби, милі очі. Зовнішню красу людини доповнює краса внутрішня – думки і вчинки людини. Красива людина вихована, поважає інших, прагне допомогти. Красива - це коли ти сяєш як зірка.

- ❖ Уяви, що ти стиліст. Намалюй або знайди в журналах комплекти з одягу для хлопчика і дівчинки.
- ❖ Що ти сам(-а) робиш для того, щоб бути красивим(-ою)?

Зовнішня краса – це зовнішня привабливість людини, охайність. Красивою людиною вважать таку, в якій співпадають думки і дії, яка вихована, поважає інших людей, їх працю. На зовнішню красу впливають привабливість, мода, здоров'я, внутрішній світ людини.

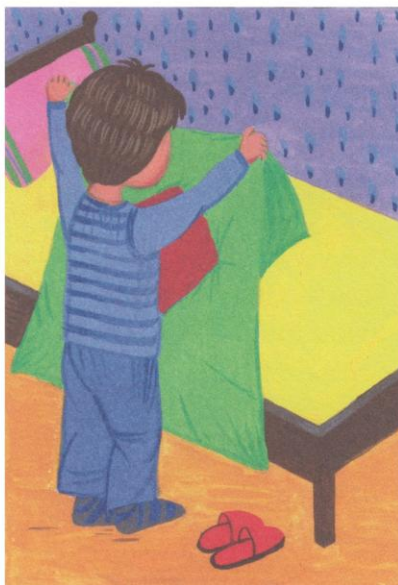
Завдання для дівчинки

- ❖ Розглянь свою улюблену ляльку.
- ❖ Що робить її привабливою, красивою?
- ❖ Чим ще можна доповнити її красу.

Завдання для хлопчика

- ❖ Розглянь свою улюблену іграшкову техніку.
- ❖ Чим саме вона тобі подобається?
- Зроби для неї тюнінг (прикрась).
- Організуй гру «Чарівна майстерня перукарів».

САМОСТІЙНІСТЬ

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Що відбувається на кожному з них? Розкажи.
- ❖ Дай імена всім персонажам на малюнках.
- ❖ Як вони почуваються? Що їм подобається?
- ❖ Чому цих дітей можна назвати самостійними?

САМОСТІЙНІСТЬ

Давай пограємо в гру «Я – САМ(А)!» Ведучий називає якусь річ, а гравець каже, що із нею він уміє робити сам(а). (Наприклад, телефон, комп'ютер, горщик з квіткою і лійка, акваріум, тумбочка із взуттям і губка для догляду за ним, ігровий куточок, зубна щітка, зубна паста, гребінець, мило, рушник, папір, олівці, фарби, пластилін, ножиці, тарілка, кружка, ложка, паперові серветки, стіл).

- ❖ Якими з цих предметів ти хочеш навчитися робити самостійно?
- ❖ Зроби самостійно подарунок – сюрприз своїми руками для батьків чи друзів.
- ❖ Продовжи речення:
 - Я самостійно вмію...
 - Мені потрібна допомога, коли я...
 - Я хочу навчитися сам(-а) робити...

Самостійність – це здатність людини діяти самій, без сторонньої допомоги.

Я є самостійним(-ою), коли знаю як, вмію щось робити і сам(-а) це роблю.

Самостійність – це базова морально-вольова якість особистості, що характеризується свідомим і відповідальним ставленням до діяльності. Пов'язана із наполегливістю, ініціативністю та критичністю під час розв'язання нового завдання. Проявляється у прагненні діяти без сторонньої допомоги, зверненні за допомогою дорослого лише в разі потреби.

ДОПИТЛИВІСТЬ

Допитливість допомагає людині пізнавати навколишній світ та себе. Цікаву для нас інформацію ми беремо з книг, телебачення, Інтернету, екскурсій, власних спостережень, експериментування. Не завжди потрібна інформація знаходиться відразу. Для того, щоб знайти відповідь потрібен час. Той, хто виявляє терпіння і докладає зусиль, є допитливим.

- ❖ Які джерела інформації є у тебе вдома?
- ❖ Хто ними користується?
- ❖ Чи пробував(-ла) ти самостійно знайти потрібну інформацію?
- ❖ Як ти це зробив(-ла)?
- ❖ Якщо тобі, щось потрібно дізнатись, до кого ти звернешся по допомогу?

- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Ця дівчинка виростила з насінини квітку. Її дуже цікавило питання про те, як розвивається квітка. Вона навіть вела щоденник «Квітка росте». Чи можна цю дівчинку назвати допитливою? Чому?

В народі кажуть: «Хто багато питає, той багато знає».

- ❖ Як ти думаєш, чому?

- ❖ Чи знаєш ти, як називаються кімнатні рослини у тебе вдома?
- ❖ Яка з них тобі подобається найбільше?
- ❖ Дізнайся історію цієї квітки.
- ❖ Звідки можна взяти інформацію про неї?

ДОПИТЛИВІСТЬ

Допитливість – це активне пізнавальне ставлення людини до дійсності, якість особистості, що спрямовує її пізнавальні потреби на всіх етапах життя і в різних видах діяльності: у грі, навчанні, праці. Є джерелом активності, прагнення до повного, глибоко і різнобічно відображати навколишню дійсність. Допитливість народжує і забезпечує функціонування пізнавального інтересу. Є рушійною силою розумової діяльності і водночас – інтелектуальним почуттям, пов'язаним із вирішенням теоретичних і практичних завдань, набуванням знань і застосуванням їх на практиці. Важливо не просто давати готову відповідь дитині, а залучати її до роздумів, порівнянь, спостереження, проведення досліду, експерименту (Енциклопедія батьківства).

- ❖ Пригадай цікаві спостереження чи експерименти, які ви проводили вдома чи в дитячому садку останнім часом.
- ❖ Організуй разом з дорослими вдома експеримент.

Наприклад, він може називатися так: «Виготовлення кольорового льоду», або «Вирощування цибулі чи часнику».

- ❖ Подумай, як треба підготуватися до його проведення?
- ❖ Про що дізнатися? Звідки взяти інформацію?

Про кожну річ можна скласти низьку цікавих запитань, які допомагають зануритися в таємницю та цікавинки предмета. Допомагають у цьому слова-питання: Який предмет за кольором, величиною, формою, матеріалу? Що та як можна з предметом робити (використати)? Хто та як змайстрував цей предмет? Та найцікавіше питання: Що буде, якщо щось змінити в цьому предметі? Спробуй зложити піраміду запитань та погратися в гру «Запитання та відповіді». Виграє той, хто складе найбільшу піраміду запитань про предмет або той, хто знайде всі відповіді на питання.

ТВОРЧИСТЬ

- ❖ Розглянь кожен з малюнків.
- ❖ Розкажи, чим займаються діти.
- ❖ Як їх діяльність назвати одним словом?

Творчість – це діяльність людини, спрямована на створення якісно нового, невідомого раніше: нових творів мистецтва, слова, техніки, наукових відкриттів.

- ❖ Хто може займатися творчістю? Що для цього треба?
- ❖ Що надихає людину на творчість, допомагає творити?

Ми усі різні: у кожного свої інтереси, уподобання. Одні захоплюються природою, інші люблять малювати або читати книги, а хтось цікавиться технікою.

Усі свої захоплення людина передає у творчості, вкладаючи частинку своєї душі.

Результатом творчості є – художні картини, скульптури, декоративні предмети; технічні новинки й винаходи – створені нові машини; або вірші, казки, оповідання.

ТВОРЧИСТЬ

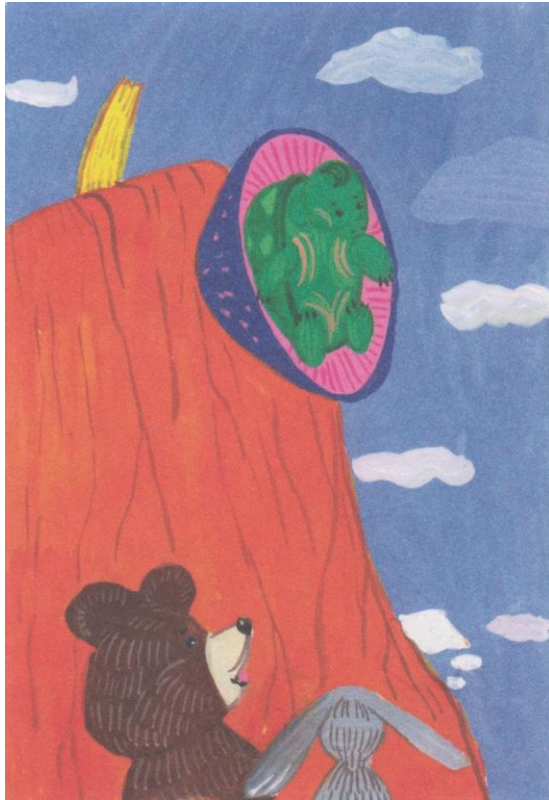
- ❖ Що цікавить тебе? Чим ти захоплюєшся?
- ❖ Як би ти хотів(-ла) обладнати свою творчу майстерню?
- ❖ Що тобі знадобиться?
- ❖ Що з названих предметів (пензлик, фарби, глина, конструктор; вишивальні нитки, полотно; скрипка, сопілка; танцювальні туфлі; книги; театральний костюм; молоток, пила; набір «юний хімік») в тебе вже є.
- ❖ Назви яких предметів для твоєї творчої роботи не вистачає.
- ❖ Зроби висновок, чи відкриється твоя майстерня.

Творчість – це процес створення нових творів, кінцевим та продуктивним результатом якого є створення нових матеріальних і духовних цінностей. У творчості особливе місце займає уява. Поряд з уявою, творчість містить у собі інтенсивну роботу мислення, вона пронизана емоційністю. Вимагає вольових зусиль.

- ❖ Уяви себе творцем на цій сцені.
- ❖ Розкажи, що ти будеш тут робити.
- ❖ Чим здивуєш глядачів (учасників зустрічі).
- ❖ Влаштуй фрагмент вистави для своїх близьких.

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Яка ціль була у черепашки?
- ❖ Що допомогло їй досягнути своєї цілі?
- ❖ Як про неї можуть сказати друзі, яка вона?

Цілеспрямованість – це риса людини, яка проявляється у здатності досягати поставленої мети, наприклад, задумав збудувати міст і зробив це.

- ❖ А ти домагаєшся своїх цілей?
- ❖ Як тобі це вдається?
- ❖ Якщо не вийшло з першого разу, що ти робиш?
- ❖ Хто і як тобі допомагає?

ЦІЛЕСПРЯМОВАНІСТЬ

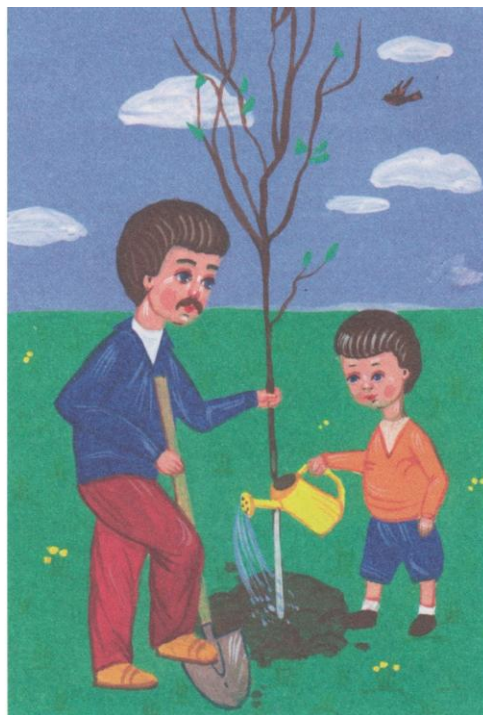
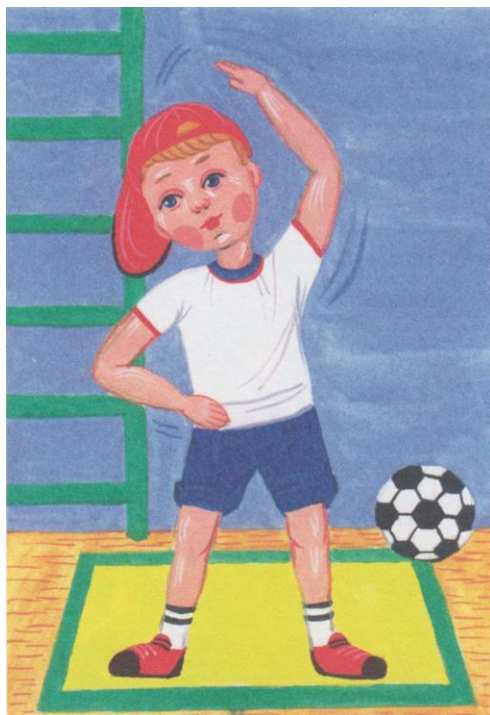
Цілеспрямованість - це позитивна вольова якість людини, що виявляється в її здатності підпорядковувати свої дії та вчинки поставленій меті. Розвиток у дітей цілеспрямованості нерозривно зв'язаний із формуванням стійкості, наполегливості, самостійності, витримки, організованості, дисциплінованості, сміливості (Енциклопедія батьківства).

- ❖ Цьому хлопчику не вдалося виконати завдання. Як він відчувається?
- ❖ Чому його назвали нецілеспрямованим?
- ❖ Як би ти потрапив(-ла) у таку ситуацію, якими були б твої дії:
 - розпочав(-ла) би(б) виконувати
 - завдання спочатку;
 - попросив(-ла) би(б) допомоги
 - у друзів з групи;
 - попросив(-ла) би(б) допомоги
 - у дорослого;
 - або інший варіант...

- ❖ У твоєму житті багато цікавих справ? Задумів? Мрій?
- ❖ опиши словами свої задуми та мрії. Реалізуй їх.
- ❖ Ти – цілеспрямована людина!

ВПЕВНЕНІСТЬ

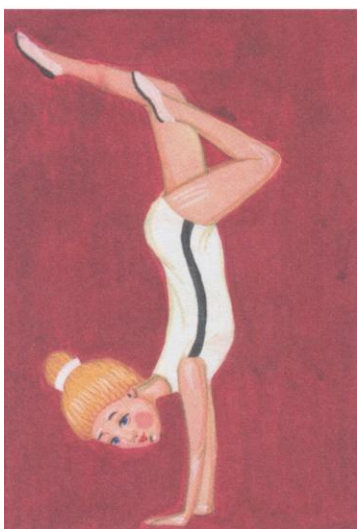
- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Що тут відбувається? Розкажи.
- ❖ Розкажи, у чому впевнений кожен з людей?
- ❖ Pozнайомся з іграми, розміщеними у Додатку («Стоп-калі-кало», «Козаки-розбійники»).
- ❖ Організуй з друзями спортивне свято «Впевнений старт».

Впевненість – це стан, коли ти переконаний(-а) в чомусь. Коли ти переконаний, що чиниш правильно – це означає, що ти впевнений у своїх діях. Коли переконаний, що зможеш це зробити – це означає, що ти впевнений в собі. Коли ти не сумніваєшся у вчинках інших, впевнений, що тебе не підведуть – це означає, що ці люди надійні.

- ❖ Закінчи речення:
 - Я впевнений(-а), що коли мені буде важко...
 - Я впевнений(-а) у підтримці...
 - Я впевнений(-а), що коли я постараюсь...
 - Я впевнений(-а), що друзі...
 - Я впевнений(-а), що книга...

Впевненість – це стан людини, коли вона не сумнівається у своїй правоті, переконана у відсутності помилки.

ВПЕВНЕНІСТЬ

СМІЛИВІСТЬ

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Як почуває себе кожен з хлопчиків?
- ❖ Хто з них сміливий?

Сміливий – це той, хто не боїться. Дуже часто люди бояться того, чого не знають або жодного разу не пробували. Сміливий завжди прагне розібратися, добитися справедливості, захищає менших і слабших. У своїх діях завжди необхідно пам'ятати про правила безпеки, бути обережним, не створювати ситуацій, які можуть нашкодити тобі чи іншим.

- ❖ Розглянь малюнок.
- ❖ Що тут відбувається?
- ❖ Чи є сміливою дитина, яка дразнить собаку?
- ❖ Як ти гадаєш, що було далі?
- ❖ Чому необхідно дотримуватися правил поведінки з тваринами?

СМІЛИВІСТЬ

Сміливість – це риса характеру, яка дозволяє людині здійснювати вчинки у високому розумінні цього слова. Сміливість ототожнюється із хоробрістю, відвагою, гідністю, здатністю говорити правду і протидіяти злидням. Сміливі люди почуваються більш впевненими у собі та незалежними (вільними) від упереджень, людського осуду та загальної суспільної думки.

- ❖ Є професії, які вимагають від людини сміливості. Назви їх.
- ❖ Розглянь ще раз малюнок на сторінці *Співпереживання*.
- ❖ Що призвело до зображених трагічних подій?
- ❖ Як запобігти таким трагедіям?
- ❖ За яким номером необхідно телефонувати, щоб попросити про допомогу?
- ❖ Хто ще, крім спеціальних служб може допомогти?

❖ Чому так кажуть люди?

- Вовка боятися — в ліс не ходити.
- На сміливого собака гавкає, а боягуза кусає.
- Як боїшся — не роби, а зробивши — не бійся.
- Сміливому і море по коліна.
- Чия відвага, того і перемога.
- Сміливість міста бере.

- ❖ Пригадай і розкажи, яких сміливих героїв ти знаєш: з життя, з казок, з мультфільмів.
- ❖ В чому проявилася їх сміливість?
- ❖ Чи доводилося тобі проявляти сміливість? Де? Коли?

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ

- ❖ Цих дівчаток називають наполегливими.
- ❖ Як ти вважаєш, чому?

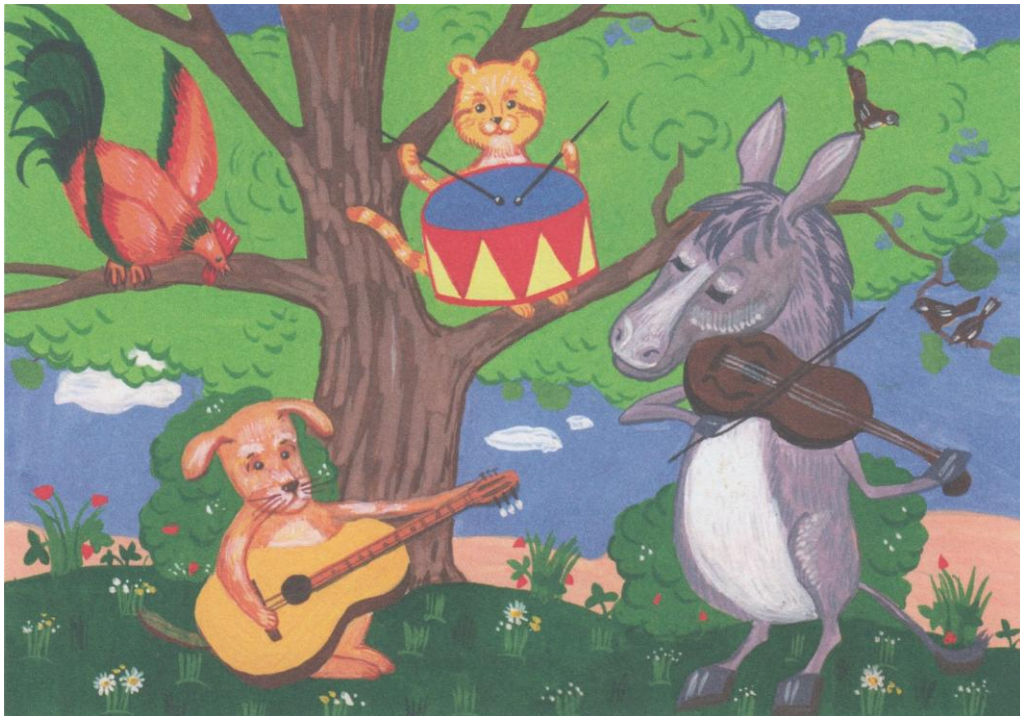
Наполегливість – це якість людини, яка допомагає долати труднощі, що постають на шляху до бажаної мети. Наполегливість тісно пов'язана з такою якістю як цілеспрямованість. Пригадай хлопчика зі сторінки про *цілеспрямованість*. Яка у нього була проблема? (не виходило виконати завдання). Як він почувався?

- ❖ Що ти порадиш цьому хлопчику?
- ❖ Що треба робити, коли з першого разу щось не виходить?
- ❖ А в тебе так бувало? Що ти робив(-ла) в таких ситуаціях?

- ❖ Народне прислів'я каже: «Вода камінь точить».
- ❖ Поясни, як ти розумієш ці слова.
- ❖ В яких справах тобі може допомогти наполегливість?

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ

Наполегливість – це вольова риса особистості, яка виявляється в її вмінні мобілізувати свої можливості для тривалої боротьби з труднощами. Наполегливість базується на ясному баченні мети, усвідомленні її правильності. Під час формування у дитини наполегливості доцільно враховувати, що слід привчати дитину доводити будь-яку справу до кінця; формувати вміння протидіяти відволікаючим чинникам та обставинам. Ігри з правилами сприяють формуванню наполегливості у дошкільників (Енциклопедія батьківства).

- ❖ Що тут відбувається?
- ❖ Як (Чому) кожен має проявити наполегливість, щоб вийшов оркестр?

Є багато ігор, які допомагають вправляти наполегливість. Наприклад, «Каблучка», «Світлофор», «Піжмурки» та інші. (див. Додаток).

Вибери гру та повправляйся у прояві наполегливості разом із дорослими чи друзями.

ГРОШІ

Як копійка ведеться, то й добре живеться.

Договір дорожче за гроші.

За гроші не купиш ні батька, ні матері, ні родини.

Гроші приходять кроком, а тікають галопом.

- ❖ Знайди в енциклопедії малюнки різних видів давніх і сучасних грошей.

Гроші необхідні людині для того, щоб забезпечити себе і свою сім'ю усім необхідним (їжею, одягом, затишною оселею, ліками, цікавим дозвіллям та ін.). За допомогою грошей відбувається обмін, платежі, вимірювання вартості різних речей. В різних країнах гроші мають різні назви, але призначення їх однакове. В Україні це – гривні, в Англії – фунти-стерлінги, в Америці – долари, в Польщі – польський злотий, в Китаї – китайський юань та ін.

З найдавніших часів грошіми були різні товари: хутра звірів, металеві сокири, мушлі каурі тощо, потім дорогоцінні метали та каміння, згодом вигадали металеві гроші (монети). Зараз існують ще й електронні гроші, якими люди користуються в Інтернеті (вони віртуальні).

І дорослим і дітям необхідно навчатися правильно поводитися із грошіми: чесно заробляти, заощаджувати, накопичувати, розподіляти, витратити з користю.

- ❖ Що не можна купити за гроші?

Гроші – це міра вартості товару або послуги при купівлі-продажу; це загальновизнаний засіб обміну товарів і оплати різних платежів. Кожен із грошових знаків має свій номінал (1 грн, 2 грн, 5 грн, 10 грн, 20 грн і т. д.). Гроші можна отримати за виконання роботи або як допомогу від держави (дотації, пільгові виплати, пенсія тощо).

ГРОШІ

- ❖ Чи бачив ти колись, щоб мала дитина дуже-дуже дратувалась аби їй щось купили?
- ❖ Чи було таке з тобою?
- ❖ Давай поміркуємо: чи правильно так поводитись? Поясни свою думку. Хто як відчуває себе в таких ситуаціях?
- ❖ Як пояснити дитині, чому не слід так засмучуватись? Щоб ти сказав мамі такої дівчинки (хлопчика)?
- ❖ Як ти гадаєш, чому дорослі іноді не купують те, що хочуть діти?

- ❖ Розглянь малюнки.
- ❖ Як ти вважаєш, чи поважають ці дівчатка працю своїх батьків?
- ❖ Інших людей? Доведи свою думку.

- ❖ Яку ти знаєш гру, у якій діти використовують «дитячі» гроші?
- ❖ Що для неї потрібно підготувати?
- ❖ Організуй таку гру.

ЛЮБОВ

- ❖ Чи погоджуєшся ти з такими твердженнями:
 - Особистість починається з любові.
 - Серце співає, а душа радіє.
 - Де любов у хаті, там люди багаті.
 - Хто серцем любить, той словом голубить.

Любов –це ніжні, зворушливі почуття до інших. Любов має різні прояви. Ми любимо маму і тата, свою родину, друзів; рідну країну – Україну. Можна мати улюблену тваринку, книгу, якусь річ та багато іншого.

- ❖ Розглянь малюнок. Хто на ньому зображений?
- ❖ Які почуття панують в люблячій сім'ї?
- ❖ Як вони проявляють свою любов один до одного?
- ❖ Хто і як дбає один про одного?
- ❖ Як показати, що ти любиш маму, тата, сестричку, братика...?
- ❖ Які слова та дії тобі допоможуть?

ЛЮБОВ

Любов – це високий ступінь емоційно позитивного ставлення, що виділяє його об'єкт серед інших і переміщує його в центр життєвих потреб та інтересів суб'єкта: любов до Батьківщини, до матері, до дітей, до музики і т. д. Почуття любові є глибоко інтимним та супроводжується ситуативно виникаючими і змінними емоціями ніжності, захоплення, ревності тощо, що переживаються в залежності від індивідуально-психологічних рис (Сучасний тлумачний психологічний словник).

Головне – пам'ятати: важливі не розмови про Любов, а її присутність у житті.

- ❖ Подумай і розкажи, як свята об'єднують сім'ю?

- ❖ Підготуй для своєї сім'ї «Подарунок з любов'ю».

ДОДАТОК

Народна гра *Подоляночка*

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з однолітками;
- ✓ розвивати мовлення, мислення дитини, розширювати знання про просторове розташування предметів;
- ✓ знайомити зі зразками народної творчості;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця.

Хід гри:

Десь тут була Подоляночка,
Десь тут була молодесенька,
Тут вона сіла, тут вона впала, до землі припала,
Сім літ не вмивалась, бо води не мала...
Устань, устань Подоляночко,
Умий личко, як ту скляночку,
Візьмися у боки та поскачи трохи...
Попливи до Дунаю, бери дівку з краю.

Народна гра *А ми просо сіяли*

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з однолітками;
- ✓ розвивати мовлення, мислення дитини, розширювати знання про просторове розташування предметів;
- ✓ знайомити із зразками народної творчості;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця.

Хід гри:

А ми просо сіяли
А ми просо сіяли, сіяли,
Ой дід ладо, сіяли, сіяли.
А ми просо витопчем, витопчем,
Ой дід ладо, витопчем, витопчем.
Ой чи же вам витоптать, витоптать?
Ой дід ладо витоптать, витоптать?
А ми коней випустим, випустим,
Ой дід ладо випустим, випустим.
А ми коней виловим, виловим,

Ой дід ладо виловим, виловим.
Зайчику, зайчику,
Ти мій братчику,
Не ходи, не топчи
По городчику.
Бо моя рутка,
Як баламутка,
Моя м'ятка,
Як паніматка.
Зайчичок, зайчичок прибігає,
Рученьку, ніженьку піднімає;
Чим бито, не бито,
Ноженьку пробито.
З калинового лугу,
Вибирай собі другу.
Ой у полі жито: сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє,
Коли б такі ніжки мала,
То я б ними чеберяла,
Як той зайчик. (Двічі)
Ой у полі просо: сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє;
Коли б такі ніжки мала, то я б ними чеберяла,
Як той зайчик. (Двічі)
Ой у полі гречка: сидить зайчик,
Він ніжками чеберяє.
Городили зайчика
Тинком, льонком,
Та нікуди зайчику
Та не вискочити,
Та нікуди зайчику
Та не виплигнути.
А в нас ворота
Позамикані,
Жовтим піском
Позасипані.

Рухлива гра *Піжмурки*

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати мовлення, мислення дитини, розширювати знання про просторове розташування предметів у кімнатах;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця.

Хід гри:

Гра відбувається на прогулянці або в груповій кімнаті. Обирається ведучий (один з дітей).

Ведучий зупиняється біля вихователя, затуляє очі руками та рахує до десяти: «Один, два, три, чотири, п'ять..., десять». Після того як діти сховались, ведучий починає шукати інших гравців: «Я іду вас всіх шукати».

У процесі гри необхідно, щоб ведучий голосно називав все обладнання та його розташування на ігровому майданчику або групової кімнати.

Наприклад.

Я заглядаю:

- за дерево — нікого немає;
- у альтанку – нікого немає;
- під лавку — нікого немає;
- у машину — нікого немає;
- та тому подібне.

Той, хто з гравців непомітно підійшов до вихователя та доторкнувся його, повинен сказати: «Тра-та-та, тра-та-та. Я самий спритний, мене ніхто не знайшов».

Такі ігри проводяться на прогулянці або у груповій кімнаті. Так, діти із задоволенням засвоює розташування предметів у груповій кімнаті та на ігровому майданчику.

Продовженням гри у схованки може бути складання схеми групової кімнати та ігрового майданчику.

Рухлива гра

Каблучка

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати сенсорику, мислення, уяву, образну пам'ять, увагу, спритність, уміння передбачати результат, навчає орієнтуватися в людських взаєминах;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Гравці сідають у ряд і складають руки човником (наче хочуть щось сховати). Вибирається ведучий і каблучка (невеликий предмет, який зручно тримати між долонями, бажано – каблучку). Ведучий ховає каблучку між долонями, по черзі вкладає свої долоньки-човники в долоньки інших гравців і непомітно передає каблучку одній дитині. Щоб заплутати інших гравців, можна пройти всіх гравців кілька разів.

Коли каблучку передано, ведучий говорить: «Каблучка, каблучка, вийди на ганочок». Гравець, якому дісталася каблучка, вибігає з ряду сидячих. Якщо йому це вдалося – він водить, якщо ні – гру продовжує той самий

ведучий. Завдання інших гравців: угадати, кому передали каблучку й не дати йому вискочити.

Рухлива гра ***Море хвилюється***

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати вміння входити в образ, творча та відтворювальна уява, пам'ять, наочно-образне мислення, увага, витривалість;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Ведучий говорить:

«Море хвилюється – раз, море хвилюється – два, море хвилюється – три, морська фігура на місці — завмири!». Діти завмирають у якій-небудь цікавій позі. Ведучий намагається розворушити, розсмішити гравців.

Той, хто першим заворушиться, стає ведучим.

Інший варіант гри

Ведучий говорить: «Море хвилюється – раз, море хвилюється – два, море хвилюється – три, морська фігура на місці – завмири!». Діти завмирають у якій-небудь цікавій позі. Ведучий намагається відгадати, який образ відтворила кожна дитина.

Той, хто відтворив оригінальний образ і ведучий не зміг відгати «кого» або «що» зобразила дитина, стає ведучим.

Рухлива гра ***Стоп-калі-кало***

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати мислення, зв'язне мовлення, уяву, образну пам'ять, увагу, спритність, вміння орієнтуватися в просторі;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Ведучий загадує слово, дає опис, що це таке, і називає першу й останню букву. Усі відгадують. Якщо хтось відгадав, ведучий починає бігти по прямій, а гравець, який вгадав, кричить «Стоп-калі-кало раз, два, три, крапка!». Почувши слово «крапка», ведучий зупиняється. Гравець говорить: «До тебе, наприклад, 20 гігантських кроків». Після цього робить максимально великі кроки. Якщо після 20 кроків він зможе доторкнутися до

ведучого, то він виграв і сам стає ведучим. Крім кроків, можуть бути стрибки, качині кроки (навприсядки), ліліпутські кроки (ступня до ступні).

Інший варіант гри

Ведучий показує якусь фігуру, а називає зовсім іншу. Учасники мають не піддатися спокусі повторити позу ведучого, а зобразити саме ту фігуру, котру він називає. Наприклад: «бурулька» – потрібно випрямитися, ноги разом, руки з'єднати над головою; «сніжинка» – ноги поставити широко, руки в різні сторони; «сніг» – присісти й доторкнутися руками до підлоги; «ялинка» – ноги разом, руки опущені під кутом 45 градусів. А от ведучий говорить «бурулька», а сам зображає «сніг». Якщо хтось відгадав, ведучий починає бігти по прямій, а гравець, який вгадав, кричить «Стоп-калі-кало раз, два, три, крапка!» Почувши слово «крапка», ведучий зупиняється. Гравець говорить: «До тебе, наприклад, 20 гігантських кроків». Після цього робить максимально великі кроки. Якщо після 20 кроків він зможе доторкнутися до ведучого, то він виграв і сам стає ведучим. Крім кроків, можуть бути стрибки, качині кроки (навприсядки), ліліпутські кроки (ступня до ступні).

Рухлива гра

Козаки-розбійники

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати вміння орієнтуватись у просторі, схематичне мислення, творчу та відтворювальну уяву, пам'ять, увагу;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Діти діляться на дві команди – козаків і розбійників. Розбійники тікають, залишаючи за собою на асфальті намальовані крейдою стрілочки. Завдання козаків – після закінчення певного часу, використовуючи намальовані розбійниками стрілочки, знайти їх. Походу гри козаки закреслюють стрілочки, які вони пройшли. Якщо хоч одна стрілочка залишиться не закресленою, команда козаків програла. А розбійникам треба повернутися до місця початку гри, зробивши коло.

Дидактична гра

Я садівником народився

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати зв'язне мовлення, уяву, образну пам'ять, увагу, спритність, вміння орієнтуватися в просторі та спілкуватися з однолітками;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Ведучий називається «Садівник». Усі учасники вибирають собі назви квітів, від імені яких вони будуть виступати.

Починає ведучий: «Я садівником народився, не на жарт я розсердився. Всі квіти мені набридли, окрім...» (називає будь-яку квітку, яку вибрали гравці).

Троянда озивається: «Ой!»

Ведучий: «Що з тобою?»

Троянда: «Закохана (закоханий)...»

Ведучий: «У кого?»

Троянда: «У тюльпан» (називає квітку іншого учасника гри або садівника).

Гра продовжується за тим самим принципом. Учасник, який не відгукнувся, віддає фант попередньому гравцеві або вибуває із гри. Учасник, який назвав відсутню квітку, теж віддає фант садівникові. Перемагає той, хто набрав більше фантів.

Рухлива гра ***Світлофор***

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим та однолітками;
- ✓ розвивати зв'язне мовлення, уяву, образну пам'ять, увагу, спритність, уміння орієнтуватися в просторі та спілкуватися з однолітками;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця, допомагати один одному.

Хід гри:

Чим більше гравців, то веселіше. Гру цікавіше проводити на відкритому просторі. Спочатку вибирається ведучий. Він стає спиною до гравців на відстані 5–6 м, називає колір і повертається. Той, у кого названий колір є в одязі, проходить спокійно, показуючи ведучому цей колір на собі. Інші пробігають мимо, а ведучий намагається доторкнутися до них. Той, хто не зміг втекти, стає ведучим і гра триває. Якщо ведучий не встиг доторкнутися жодного гравця, він водить іще раз.

Гра-забавлянка ***Квіточка***

Мета гри:

- ✓ підтримувати позитивне ставлення дитини до спільних ігор з дорослим;
- ✓ розвивати моторику рук, тактильні аналізатори;
- ✓ закріплювати знання про назви пальців, засвоювати назви дієслів;
- ✓ виховувати вміння діяти за зразком, доводити гру до кінця.

Хід гри:

- Знайдіть пару для спільної гри.

- Уважно послухайте вірш.
- Спробуйте відтворити події вірша в ролях (квіточка, промінчик).
- Покажіть руками шар снігу. Утворіть руками квітку. Покажіть, як промінчик торкається квітки і як квітка розкриває пелюстки.

Під снігом квіточка росте,
Красу на землю принесе,
Промінчик доторкнеться
І квітка усміхнеться.

Навчальне видання

Піроженко Тамара Олександрівна
Ладивір Світлана Олексіївна
Соловійова Людмила Іванівна
Карабаєва Ірина Іванівна
Хартман Олена Юріївна

Компас

у світі ціннісних орієнтацій

дошкільника

Навчальний посібник

Художнє оформлення Попович Марини Федорівни

Відповідальний за випуск Кальченко Н.
Підписано до друку 15.09.2016
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура ScolBookAS. Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 4,5.
Наклад 1000 прим. Зам. № 548.

ТОВ «Видавничий Дім «Слово»
04071, м. Київ, вул. Олегівська, 36, оф. 310
Свідоцтво про реєстрацію №1289 від 20.03.2003
Тел. 463-64-06, тел./факс 462-48-63
E-mail: vd_slovo@ukr.net

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
в друкарні ТОВ «Друкарня «Рута»
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)
м. Кам'янець-Подільський, вул. Пархоменка, 1
Тел. (038) 494 22 50, drukruta@ukr.net